

Vems är skattepengarna?

Vi i Globaliseringsrådet skrev i vår slutrapport att Sverige behöver fler tjänsteföretag inom de stora områdena vård och skola. De tillför nya idéer och en personlig kraft, som sammantaget höjer kvaliteten i vad som kommer ut av stora satsade skattepengar. De bygger därtill nya svenska företag för en internationell tjänstemarknad.

Tunga socialdemokrater pläderar nu för raka motsatsen inför partiets kongress i början av november: tjänsteföretag inom vård och skola ska helt förbjudas. Detta blir den kanske viktigaste fråga som avgörs på kongressen.

Frågan har flera aspekter. Ska valfrihet finnas? Ska personer med idéer, oftast kvinnor i den offentliga sektorn, få möjlighet att pröva dem genom att starta företag i egen regi? Utan rätten att erbjuda finns inte rätten att välja. En aspekt som har blivit tydlig gäller synen på vem som äger skattepengarna och vad som gör att skattemedlen används effektivt.

De som förespråkar förbud för tjänsteföretagande anser uppenbarligen att det är politikerna som äger skattepengarna, inte medborgarna. Ett vårdhem som erbjuder mer personlig vård eller en friskola som ser till att det råder ordning i skolan – de "tar resurser" från politikernas egna kommunala vårdhem och skolor. Nästa logiska slutsats blir att inga privata byggbolag får bygga skolor, broar och sjukhus. Inga privata företag får leverera stolar, skåp och pennor till skolorna. Barnbidrag och pensioner får endast användas för att handla i statliga och kommunala butiker. Socialdemokraterna är i så fall tillbaka till 1968 års tänkande, då Alva Myrdal lade fram en rapport som gick på linjen "offentlig produktion för offentlig konsumtion".

Men det har också blivit tydligt av debatten att förespråkarna för förbud mot företag (och vinst; man kan inte ha företag och förbjuda vinst) har en bestämd uppfattning om hur vinst uppstår. Märkligt nog drivs den även av ordförandena i de båda lärarförbunden, som borde veta bättre och därtill vara intresserade av alternativ för sina medlemmar. Vinst kan bara uppstå om företag skär ned kostnader så att kvaliteten blir lidande, tror de. Alltså blir det sämre för barnen och för patienterna om man tillåter att personer med idéer grundar företag.

JAG RÅKAR KÄNNA SKOLEKONOMI I DETALJ, genom Internationella engelska skolan – ett friskoleföretag med nära 7 000 elever som grundades av Barbara Bergström, min hustru (detta också deklarerat i öppenhetens intresse för denna artikel). Det särklassigt vikti-

gaste för att uppnå överskott i verksamheten är att kunna fylla alla klasser. Om varje elev motsvarar cirka 70 000 kronor i skolpeng är det dyrt att ha såg två platser lediga per klass. Vägen till att fylla klasser är att vara så bra att elever och föräldrar vill välja skolan. Då får man en kö som gör att inga platser står tomma.

DÄRNÄST VIKTIGAST ÄR ATT hålla en sådan ordning i skolan att man slipper kostnader för klotter och renoiveringar och kan reducera personalkostnader för extra övervakning och hjälplärare av olika slag. Lokalerna är den enskilt största kostnadsposten (cirka 20 procent), efter personal (cirka 50 procent).

Den tredje viktigaste faktorn är att ha korta beslutsvägar och starka rektorer så att man undviker onödig byråkrati. Detta förutsätter också att huvudmannen, ägaren, har kraft att avskeda rektorer som inte fungerar.

När många kommunala skolor tycks gå med förlust är det inte för att de uppvisar bättre skolresultat (det gör de inte), ej heller för att de får lägre intäkter per elev (de har oftast högre skolpeng än friskolor). Orsakerna är andra, som regel dåligt ledarskap som tillåts fortsätta alltför länge.

FYRTIO ÅR EFTER VÄNSTERVÅGEN 1968 kunde man tro att även socialdemokratin hade kommit över vinstföreställningen att vinst skulle vara tecken på en dåligt skött verksamhet och förlust på en bra. Vi får se på den kommande kongressen.

"De som förespråkar förbud för tjänsteföretagande anser uppenbarligen att det är politikerna som äger skattepengarna, inte medborgarna."

Hans Bergström

Hans Bergström är docent i statsvetenskap och före detta chefredaktör för Dagens Nyheter. Han bor i USA.